Lausunto kansalaisaloitteeseen Kaivostoiminnalle RAJAT KAA 1/2022 vp

Kansalaisten kaivosvaltuuskunta – MiningWatch Finland ry

Luonnonsuojelualueet:

1) **Luonnonsuojelualueiden rajaaminen kaivostoiminnan ulkopuolelle tukisi kestävän kaivostoiminnan mallimaana profiloitumisen tavoitetta**. **Sillä olisi merkittävä markkinointiarvo, mikä lisäisi kuluttajien luottamusta**. Kestävän kaivostoiminnan verkoston ohjeistuksessa vuonna 2021 on A-tasosta ylöspäin ollut lakisääteisten luonnonsuojelualueiden ja erämaa-alueiden poissulkeminen kaivostoiminnalta. AA-taso sisälsi lisäksi Natura 2000 -alueet ja AAA-taso lisäksi maisema-alueet, retkeilyalueet ja luonnonsuojelun kannalta arvokkaat alueet, katso liite 3. Malminetsintäyritys Latitude 66 Cobalt on myös todennut mediassa, että luonnonsuojelualueille ei ole tarvetta mennä – esiintymiä on riittävästi myös niiden ulkopuolella[1].

2) **Luonnonsuojelualueille olisi syytä määrittää minimisuojaetäisyys perustuen kaivostoiminnan yleisiin vaikutuksiin**. Kaivos luonnonsuojelualueen läheisyydessä voi aiheuttaa tuhoa herkälle eliöstölle melu-, tärinä-, pöly-, kaasu-, paineaalto-, lentokivi-, vesistö- ja pohjavesipäästöjen sekä liikennevaikutusten muodossa. Vesistöjen ja pohjaveden osalta tilanne on vakava, koska kaivannaisjäteasetusta ei ole pantu käytäntöön.

Kaivannaisjätteet ovat Suomessa erityisen vaarallisia. Suurin osa malmeistamme on sulfidimalmeja, jotka reagoivat ilman kanssa muodostaen rikkihappoa. Happo liuottaa irti raskasmetallit ja arseenin, milloin ne eivät ole enää kiinni kivissä vaan pääsevät leviämään vesistöihin ja pohjaveteen. Tämä reaktio ei lopu tuhanteen vuoteen eivätkä nämä haitta-aineet hajoa. Ajan kuluessa ne voivat saastuttaa jopa suuria vesistöjä, minkä takia kaivannaisjätteiden jätehuoltoon täytyy kiinnittää erityistä huomiota.

Kaivoksien pölyvaikutuksia tutkitaan liian vähän. Raskasmetallia ja arseenia sisältävän pölyn tiedetään kuitenkin leviävän merkittävämpänä laskeumana jopa kymmenen kilometrin päähän, ja on havaittavissa sammalissa kymmenien kilometrien säteellä[2].

3) **Kaivostoiminnan sijoittumisen ehdoissa tulisi ottaa huomioon raaka-ainehuollon kannalta kriittiset mineraalit ja esiintymän pitoisuus**. Kaivosaluelunastuslupaa ei voi saada, ellei yleisen tarpeen määritelmä täyty. Kaivoshankkeissa yleistä tarvetta arvioidaan taloudellisen ja työllisyysvaikutuksen lisäksi erityisesti yhteiskunnan raaka-ainehuollon tarpeen perusteella (49§)[3]. Kaivosta, joka ei voisi saada aluelunastuslupaa, ei tulisi yleisen edun nimissä myöskään sallia valtion omistamille luontoarvoalueille. Asia on tärkeä, sillä eri intressien huomioiminen kaivoslaissa tällä hetkellä on puutteellista, ja kaivoslain luonteeseen kuuluu, että viranomaisella ei ole harkinnanvaraa kaivosluvan myöntämisessä, vaan kaivoslupa tulee aina myöntää, mikäli sille ei ole laissa mainittua estettä[4].

Pelisääntöjen tulee olla selviä, sillä muuten kauppasopimusten vaatimus ennalta arvattavasta käytännöstä ei toteudu.

Esimerkiksi Viiankiaavassa Natura-alueella on kyse matalapitoisesta kultaesiintymästä, jossa on hyvin vähäisiä koboltin pitoisuuksia. Kriittisissä mineraaleissa tulee huomioida teknologian ja korvaavien materiaalien kehittyminen: kriittisten mineraalien tarve on tulevaisuudessa muuttumassa.

---

1 GTK:n Hakku-tietokannan perusteella Suomessa on runsaasti malmiesiintymiä. Tukesin Terho Liikamaan määrittelemän tehokkaan malminetsinnän vaatimus täyttyy vain osalla malminetsintäalueista. On tapauksia, missä malminetsintäalue on enemmänkin pörssiin tarkoitettua raaka-ainespekulaatiota.

2 Asbestit ovat keskeisiä kaivosten haitta-aineita, joita ei ole säädelty ja luvitettu riittävällä tavalla.

3 Intressivertailu kaivoslain lupaprosessin osana, 2022, s. 104

4 Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta, 2022. s. 19

3) **Malminetsintää luonnonsuojelualueilla ei tulisi sallia, koska malminetsintäluvan myöntäminen tarkoittaa teoreettista mahdollisuutta perustaa kaivos**[5].
4) **Malminetsinnän kieltämistä puoltaa myös se, että tällä hetkellä sen ympäristövaikutuksia, etenkin liittyen kairaukseen, ei kontrolloida tarpeeksi, katso liite 1**. Malminetsintä luonnonsuojelualueilla ja niiden läheisyydessä voi myös aiheuttaa herkälle eliöstölle haittaa melu-, pöly-, vesi- ja pohjavesipäästöjen muodossa. Malminetsinnän meluvaikutus ulottuu Viiankiaavan Natura 2000 -selvityksen perusteella kahden kilometrin päähän ja vaikuttaa lintuihin koko suolla. 40 dB melu voi ylittyä 950 metrin päässä[6], katso liite 2. Kairauksesta voi syntyä myös vaarallista jätettä[7]. Luonnonsuojelualueille olisi syytä määrittää minimisuojaetäisyys perustuen kairauksen meluvaikutuksiin.

Saamelaisalueet: Saamelaisten kotiseutualue tulisi rajata pois kaivoslaissa tarkoitetulta toiminnalta, kunnes saamelaisten maa- ja vesioikeudet on selvitetty ILO 169 -sopimuksen ratifioimisen edellyttämällä tavalla. Toissijaisesti, malminetsinnällä ja kaivostoiminnalla tulisi olla Saamelaiskäräjien, koltta-alueella Kolttien kyläkokouksen sekä kulloisenkin saamelaisten kotiseutualueen paliskunnan suostumus.
Saamelaisten oikeuksissa tulee huomioida YK:n ihmisoikeussopimuksien suojelemat oikeudet esimerkiksi poronhoitokulttuurin harjoittamiseen. Malminetsinnän ja kaivoksien vaikutukset vaarantavat näitä oikeuksia.

Vesistöt: 1) **Järveen tehdyllä kaivoksella on erityisen vakavat vaikutukset, koska louhinnan päätyttyä se palaa vesistön osaksi ja voi aiheuttaa vakavaa saastumista**. Ylöjärven Paroistenjärveen tehdyn kaivoksen vaikutukset näkyvät Näsijärven sedimenteissä, minkä pitoisuudet vastaavat raskasmetalleilla saastuneiden teollisuusalueiden maita[8]. Terrafame suunnittelee kaivoksen laajentamista Kolmisoppi-järveen[9], jolloin louhoksesta tulisi sulkemisen jälkeen vesistön osa, muodostaen hallitsemattoman uhan alapuoliselle Oulujoen vesistölle. 2) Kaivos vesistön lähellä on myös suuri riski, etenkin koska tämänhetkinen sääntely ei suojaa kaivannaisjätteiden ajautumiselta vesistöihin pitkällä aikavälillä. Tilanne on erityisen vakava, koska **kaivannaisjäteasetusta ei ole pantu käytäntöön**. 3) **Kairaus vesistöissä on riskialtista ja tulisi olla kiellettyä**.

KHO:n 2005: 42 päätöksen mukaan kairaus merenpohjaan Natura-alueiden läheisyydessä, Porkkalan edustalla, olisi edellyttänyt tarkempia suunnitelmia ja selvityksiä[10]. Meressä tehtävä kairaus on

---

5 www.kho.fi/fi/index/paatokset/vuosikirjapaatokset/1386569683651.html

6 https://tukes.fi/documents/5470659/54028939/LIITE_9_Natura_arvio_Viiangin_hanke_JULKINEN.pdf/5b259ef8-f540-7ff4-8f6f-073d5773774b/LIITE_9_Natura_arvio_Viiangin_hanke_JULKINEN.pdf?version=1.0&t=1628576974295

7 Jätelaki sisältää luokituksen vaaralliselle kairausjätteelle. Esimerkiksi aiemmin mainitussa Sakatin Natura 2000 -arviossa todettiin muodostuvan vaarallista jätettä (s. 37). Yksi kentällä ongelmia aiheuttavista kohdista on voimassa olevan **kaivoslain 621/2011 pykälän 13 perustelut** (s. 82), joissa ei mainita, että kairauksesta voi aiheutua vaarallista jätettä, vaikka jätelaki sisältää luokituksen vaaralliselle kairausjätteelle. Tämä aiheuttaa tulkinnan, että malmikairauksella on aina vain vähäisiä vaikutuksia: "Yleensä malminetsinnän jäte on pilaantumatonta maa-ainesta ja sitä syntyy vain vähäisiä määriä. Jonkin verran voi syntyä myös pysyväksi jätteeksi katsottavaa kiviainesjätettä. Sen vuoksi 1 momentissa vaaditut toimenpiteet voivat käytännössä yleensä olla hyvin vähäisiä ja 2 momentissa tarkoitettu jätehuoltosuunnitelma varsin yleispiirteinen."

> Pykälän 13 perusteluihin tulisi lisätä: Tutkittaessa kallioperää kairaamalla voi myös syntyä vaarallista jätettä. Kairauksen vaikutukset tulee selvittää kaivannaisjäteasetuksen mukaisesti erityisesti, kun kairaus kohdistuu haitallisia mineraaleja sisältämään malmiin.

8 Parviainen A ea. J. of Geochem. Explorat. 114 (2012) 46–56

9 https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi/YVAhankkeet/Kolmisopen_esiintyman_hyodyntaminen_ja_kaivospiirin_laajennus_Sotkamo/Kolmisopen_esiintyman_hyodyntaminen_ja_k(56437)

10 KHO 42:2015 https://finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2005/200501541

vaikutuksiltaan merkittävästi vähäisempi kuin pienvesiin, sisävesistöihin tai pohjaveteen tehtävä kairaus. Kairaus luonnontilaisella suolla rinnastuu ympäristövaikutuksiltaan kairaukseen vesistöissä.

KHOn ennakkopäätös KHO 2005: 42 malminetsinnästä *meressä* Naturan läheisyydessä osoittaa Natura-arvion tarpeen.
”...Yhtiön esittämä selvitys on yleisluontoinen eikä siitä esimerkiksi ilmene, onko valtaajan tarkoitus käyttää kaivoslain 12 §:n 1 momentin mahdollistamalla tavalla maata valtausalueen ulkopuolella. Kun otetaan huomioon valtausalueen sijainti vesialueella Natura 2000 -verkostoon sisältyvän kohteen välittömässä läheisyydessä, kauppa- ja teollisuusministeriön olisi tullut vaatia X Oy:ltä tavanomaista valtaushakemusta huomattavasti yksityiskohtaisempi, kaivoslain 8 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu selvitys tutkimusten arvioidusta määrästä ja laadusta.”

Yhdistys oli mukana luomassa kansalaisaloitetta ja kannattaa sitä.